

А. Л. Щербань

Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна

Л. Д. Божко

Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ С. ДИКАНЬКА НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. З РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

А. Л. Щербань, Л. Д. Божко. Діяльність української інтелігенції с. Диканька на початку ХХ ст. з розвитку національної культури

Стаття присвячена культурологічному аналізу інформації щодо соціокультурної діяльності інтелігенції с. Диканьки (Полтавська губернія) впродовж 1905–1917 років. На основі, переважно, тогочасних газетних публікацій показано механізми впливу нечисленної, але соціально активної групи мешканців на трансформації національної свідомості місцевих мас. Поширюючи серед диканьців прогресивні просвітницькі українські ідеї, зокрема через розповсюдження літератури українською мовою та показ україномовних театральних вистав, вони змогли уберегти місцеву культуру від потворних імперських інвазій, зокрема русифікації. Проведені окремими інтелігентами (найбільш активним був учитель, письменник і перекладач Олекса Діхтяр) заходи підготували міцний ґрунт для національного відродження 1917–1918 рр.

Ключові слова: національна культура, Диканька, інтелігенція, О. Діхтяр.

A. Shcherban, L. Bozhko. The activity of the Ukrainian intellectuals in Dykanka village at the beginning of the XX century on the development of national culture

Dykanka village in Poltava region is still perceived in mass culture as one of the most famous representations of a traditional Ukrainian village. But by the beginning of the XX century, as a result of the purposeful russification state policy in the Russian Empire, due to the penetration of foreign, quite often distorted elements, the local folklore tradition was significantly transformed. As a result, the Ukrainian spirit of Dikanka residents was gradually leveled off. But thanks to the purposeful activity of the intellectuals, these processes were

suspended. During the times of the Russian Empire and the USSR, the role of the intellectuals in the preservation of the national cultural features of Dykanka people was silenced in scientific and popular science works. Currently, there is a significant number of publications (in particular, by Vasyl Sheiko), which, within the framework of the historical and cultural paradigm, describe in detail the role of the intellectuals in the socio-cultural transformations in the Ukrainian lands during the beginning of the XX century. In the conditions of the current situation in the cultural life of the population of Ukraine, the study of the successful historical experience of the formation and development of the national identity of the masses, taking into account the work of culturologists, is extremely **relevant**.

The purpose of this paper is to analyze the ways and results of the influence of the intellectuals on the processes of change in the socio-cultural life of Dykanka village in 1905–1917.

The methodology of the study are the principles of historicism and systematics in combination with historical-comparative and micro-historical methods.

The results. The article is devoted to the cultural analysis of information on the socio-cultural activities of the intellectuals of Dykanka village (Poltava region) during 1905–1917. The mechanisms of influence of a small but socially active group of residents on the transformation of the national identity of the local masses are shown on the basis, mainly, of newspaper publications of that time.

The conclusions. By spreading progressive enlightened Ukrainian ideas among the villagers, in particular through the distribution of literature in the Ukrainian language and the demonstration of Ukrainian-language theater performances, they were able to protect the local folklore culture from the ugly imperial invasions, in particular russification.

* This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Activities conducted by individual intellectuals (the most active was the teacher, writer and translator Oleksa Dikhtiar) prepared solid ground for the national revival of 1917–1918.

The scientific novelty: for the first time, a cultural analysis of the national educational activities of individual representatives of the intellectuals of Dykanka village (Poltava region) during 1905–1917 was realized.

The practical significance: the historical experience of the formation and development of the national identity of the masses can be used in modern socio-cultural activities.

Keywords: *national culture, Dykanka, intellectuals, O. Dikhtiar.*

Постановка проблеми. Селище Диканька на Полтавщині, після виходу в світ на початку 1830-х років двокнижжя «Вечори на хуторі біля Диканьки» Миколи Гоголя, донині в масовій культурі сприймається як один з найвідоміших образів традиційного українського села. Але до початку ХХ ст. внаслідок цілеспрямованої русифікаторської державної політики в Російській імперії, місцева звичаєва традиція значно трансформувалася через проникнення чужорідних, досить часто спотворених елементів. Внаслідок цього українськість диканьців поступово нівелювалася. На заваді стала інтелігенція.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За часів Російської імперії та СРСР її роль у збереженні національних рис культури диканьців у наукових та науково-популярних працях замовчувалася. Не фігурують диканські матеріали і в узагальнюючих публікаціях часів незалежної України, у яких детально висвітлено в межах історико-культурологічної парадигми роль інтелігенції в соціокультурних перетвореннях на українських землях впродовж початку ХХ ст. загалом; охарактеризовано специфіку національних проєктів європейської інтелігенції в різних просторових і хронологічних межах (наприклад, Капелер, 1992; Даниленко, 2013; Шейко, 2019; Шейко, 2020). В умовах сучасної ситуації в культурному житті населення України, вивчення конкретних прикладів успішного досвіду формування і розвитку національної

свідомості мас на локальному рівні є надзвичайно актуальним.

Мета статті – проаналізувати шляхи та результати впливу інтелігенції на процеси змін у соціокультурному житті с. Диканька 1905–1917 років.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-активна інтелігенція с. Диканьки на початок ХХ ст. поділялася на кілька груп. Найбільш діяльними були вчителі (зокрема, Олекса Діхтяр), молодий священник Кость Товкач, завідувач чайною та бібліотекою дворянин Петро Гудзенко, земський лікар Микола Натанзон та Микола Кухар (його соціальна та професійна належність досі не з'ясована). За винятком Натанзона, всі вищеназвані діячі за національністю були українцями, окрім Кухаря – німця за походженням. Головні напрями їхньої соціокультурної діяльності можна назвати просвітницькими в кількох сферах: національній, економічній та правовій. В цій статті обмежимося першим, що найбільш рельєфно проявлявся з кінця 1905 р.

Наявна джерельна база дозволяє виокремити два підперіоди в межах досліджуваних хронологічних рамок. Перший, що датується груднем 1905 р., можна умовно назвати «політичним». Про перші націотворчі уявлення окремих диканьців ми дізнаємося з публікацій щодо виступу Миколи Кухаря на нараді представників землевласників і селян, скликаних Полтавським губернським земством 19 грудня з метою розробки заходів для урегулювання відносин між ними в умовах, коли в губернії почалися хліборобські заворушення, пов'язані з тогорічними революційними подіями (Дело, 1908, с. 5). На цьому зібранні також порушувалися питання щодо майбутнього українського народу та організаційного об'єднання селян у боротьбі за політичні й економічні права.

Біографія Кухаря досі не досліджена, в одних публікаціях його називають козаком, в інших – селянином. Відомо лише, що він був кандидатом у першу Державну Думу від Полтавської губернії (Утро, 1907, с. 3). У виступі Кухар виголосив елементи з програми новоствореної

Української радикально-демократичної партії, а публікація про це вийшла в першому номері її «рупора» — часописі «Рідний край», головного тогочасного друкованого органу національно свідомої української інтелігенції Полтавщини.

Кухар виступив з революційною промовою, у якій закликав землеробів негайно почати створення мережі Селянських спілок (організацій, які влада пізніше звинувачувала в організації заворушень осені 1905 р.). Стверджував, що лише у випадку згуртування селян вони зможуть вимагати від царя повернення Україні прав, «які вона мала, приставаючи колись до Московського царства». Він запропонував, щоб українці обирали собі «начальника» — губернатора або гетьмана. «Тоді податки, які збираються в Україні, будуть і витрачатися в Україні». Пропозицію Кухаря підтримали й інші селянські делегати. А земство ухвалило революційне рішення: «Україна, як особлива частка держави, що odrізняється од других часток з боку етнографічного, побутового та економічного, мусить бути самостійною у своїх місцевих ділах, автономною часткою цілої держави» (Ревегук, 2011, с. 39–54).

Інформація в газеті «Полтавщина» від 21 грудня 1905 року доповнює уявлення про тогочасні погляди Кухаря, що виражали інтереси селянських мас регіону. Зокрема, вони домагалися, щоб «в судах, школах та всіх установах уживано тільки рідної української мови, яка зрозуміла населенню. Закони для місцевого населення повинна складати особлива місцева установа (рада), яка повинна бути утворена з представників всіх тих губернь, де живе українське населення, пристосовавши їх до його життя й звичаїв, без порушення основних державних законів (автономія)» (Свідзінський, 1928, с. 154).

20 грудня М. Кухар разом з диканським лікарем Миколою Натанзоном, дворянкою Катериною Гулькевич і агрономом губернської земської управи Юрієм Соколовським обговорювали революційні ідеї в іншому місці Полтави (Дело, 1908, с. 5). Тобто є підстави стверджувати, що окремі диканьці в грудні 1905 р.

активно долучилися до нового етапу боротьби українського народу за права та автономію в політичному й економічному житті, після зняття значної кількості обмежень з української культури, і були серед діячів, які публічно висловлювали на губернському рівні радикальні політичні погляди.

Звичайно, подібні позиції не влаштовували урядовців. Але лише через три роки (15 січня 1908 р.) названі особи потрапили на лаву підсудних, та були виправдані. Слід відзначити, що українські національні партії на підросійських землях початку ХХ ст. були поодинокими і нечисленними за складом міськими організаціями і суттєвого впливу на свідомість селянських мас не здійснили. Але результатом реакції влади на підтримувані ними заворушення 1905–1907 рр. було призупинення активної національно-просвітницької роботи диканської інтелігенції. Оскільки 1908 р. Сенат Російської імперії оголосив україномовну культуру і освітню діяльність шкідливою для держави (Даниленко, 2013, с. 128).

Другий етап патріотичної діяльності української інтелігенції в с. Диканька датується 1910–1913 рр. і характеризується менш радикальними, культурно-просвітницькими формами. Її очолив педагог Олекса Діхтяр, який упродовж 1906–1914 рр. вчителював у Диканському двокласному училищі Міністерства народної освіти, а з 1908 р. — ще й очолював його. Народився він у с. Дублянщина біля с. Шерстюківка Костянтиноградського повіту. У Диканьку переїхав після закінчення Новобузької учительської семінарії, де 1905 р. був головою українського семінарського гуртка (Мовчан, 2010, с. 82–83). 1908 року Олекса Діхтяр вінчався з донькою священника диканської Троїцької церкви, двоюрідною сестрою в подальшому відомого українського політика, письменника і культурного діяча Василя Короліва (Старого), і почав літературну діяльність, публікуючи вірші та статті в різних газетах і журналах.

У межах посадових обов'язків він сумлінно працював над підвищенням рівня освіченості дітей з Диканьки та навколишніх сіл і містечок.

Увечері ж, у гуртках, навчав грамоті дорослих (Спогади, 1995, арк. 2). Понад це «енергійно працював над пробудженням національної свідомості серед рідного народу, впорядковуючи лекції, читання та роздаючи й поширюючи книжки на українській мові як серед школярів, так і дорослих» (Мовчан, 2010, с. 82–83). 1909 року за сприяння місцевих учителів, зокрема, очевидно, Олекси Діхтяра, у Диканську бібліотеку потрапило сім примірників книг українською мовою. Видань російською було більше чотирьох з половиною тисяч і їх брала більшість диканців (2372 учні і 2313 дорослих) (Рада, 1910, с. 3). Помітивши, що школярі прагнуть читати книги українською мовою, яких не вистачало, Діхтяр спочатку переклав й опублікував 1910 р. твір Е. де Амігіса «Батьки та діти». Пізніше зробив переклади значної кількості інших творів світової літературної класики, що були видані великими тиражами.

За свідченням Олекси Діхтяра, «учні, що закінчили двохкласову школу, вступаючи до середніх, а потім і вищих шкіл, визначалися справжніми свідомими робітниками на праці ширення українського національного руху» (Мовчан, 2010, с. 82–83).

Іншим напрямом національно-просвітницької діяльності диканської інтелігенції стала постановка «драматичним гуртком зі свідомого селянства та інтелігенції» (зокрема учителів місцевих шкіл), організованим Олексою Діхтярем, зрежисованих ним п'єс українських авторів. До цієї діяльності долучилося «оживлене» після трилітньої стагнації Диканське товариство допомоги незаможним учням. Щоправда, 1911 р. поширилася чутка, що вчителям циркулярно заборонено виступати у народних виставах. Тому довелося зібрати здебільшого селян, які, попри щоденну зайнятість на важкій фізично праці, вечорами з великим ентузіазмом розучували тексти та репетирували. Один гурток готував п'єсу Б. Грінченка «Нахмарило», інший — російський водевіль «Гувернантка». Вистава відбулася в будинку першої міської земської школи 27 березня 1912 р. За свідченням анонімного кореспондента «Ради» (стаття

не підписана, але думаю, що ним був О. Діхтяр), охочих побачити вистави було дуже багато, попри «грязь». Приїхали люди із сусідніх сіл і навіть Полтави. Три великі класні кімнати «набилися» людьми. На завісі блищали літери: «Театр есть народная школа». Першою йшла українська п'єса, яка «пройшла надзвичайно гарно (як для села) і зробила такий вплив на присутніх, що протягом трьох дій всі сиділи, мов зачаровані, і сердешно вітали артистів-селян, які, не лякаючись тяжкої праці, дали змогу усім розважитись на свято». Водевіль же, попри гарну гру окремих акторів, «не викликав задоволення, бо самий зміст його був настільки не цікавий, що не було ніякої охоти й слухати». Селянам же він був зовсім не зрозумілий через російську мову та те, що показував незрозуміле для них життя. До того ж, наприкінці вистави співалися російські куплети з «недоладним» змістом. Настільки, що «багато з глядачів поставило за краще вийти». Попри невисоку ціну за місце, чистого прибутку було отримано понад сотню карбованців, які передали до каси Товариства допомоги незаможним учням місцевих шкіл. З кінематографом же не пощастило, тому що хоч і мали дозвіл від губернатора, почалося листування зі справником, і справа затяглася на довгий час (Рада, 1912, с. 5).

Пізніше диканська інтелігенція самотужки переобладнала на клуб зі сценою пожарний сарай (Спогади, 1995, арк. 2). Ставили п'єси Івана Карпенка-Карого «Розумний і дурень» і 1913 року — «Батькова казка», а також «Зимовий вечір» Старицького, «Миротворці» Грінченка, «Безталанна» Івана Тобілевича та «Лихо, не кожному лихо...» (Полтавський вестик, 1913, с. 1) (мал. 1). Але почалися проблеми з дозволом на подібні вистави. Наприклад, було приготовано «Матір-наймичку» Івана Тогобочного, та справник заявив, що такого твору немає в списку дозволених. Звернулись за дозволом на «Глитай, або ж павук», знов отримали відповідь, що минулого року Кропивницький (насправді він вже рік як був покійником) надіслав до них прохання, щоб по селах не дозволяли цієї п'єси до вистави, оскільки «він не хоче, щоб «якісь»

Мал. 1. Група диканської інтелігенції після спектаклю. 1913 рік.
Вгорі по центру – Олекса Діхтяр.

аматори-артисти паскудили його твір своєю грою». До новоствореного театального гуртка приїздили селяни з околиць сіл «по старій пам'яті», щоб навчитися виконання певних ролей (Рада, 1913, с. 4).

Супротив влади щодо театральних вистав українською мовою був закономірним у часи тотальної русифікації мешканців Лівобережної України. До речі, наслідки тогочасного зросійщення диканьців та контрзаходів з боку інтелігенції досить гарно описав Василь Королів-Старий в автобіографічній повісті «Чмелик». Зокрема, він навів куплет однієї з російськомовних солдатських пісень, що поступово витісняли з побуту українські фольклорні тексти (Королів-Старий, 1955, с. 50).

Другий етап національно-патріотичної діяльності інтелігенції в Диканьці закінчився наприкінці 1913 чи в 1914 р. Зокрема, через те, що Олексу Діхтяра за «ідейну роботу позбавили місця і перевели до другої школи кудись у глухе село Полтавщини» (Мовчан, 2010, с. 82–83), а потім призвано до війська. Та національні ідеї, усвідомлені диканьцями за короткий період патріотичної роботи окремих діячів, були успішно реалізовані в умовах соціокультурних трансформацій 1917–1918 рр. Для місцевих мешканців

вони розпочалися з відзначення Шевченківського свята в день роковин смерті Тараса Шевченка (Нова Рада, 1917 с. 4; Стенько). Тоді ж у селі було засновано філію Полтавської «Просвіти». За перший день існування до неї записалось близько 200 членів. Головою Ради «Просвіти» обрано місцеву вчительку. До «Просвіти» приєднався «селянський гурток аматорів драматичної штуки», який від імені «Просвіти» поставив виставу з лотереєю на користь Національного фонду. Вистава пройшла добре й дала чистого прибутку близько 250 карбованців (Нова Рада, 1917, с. 3). У газетній публікації повідомлялося, що «до “Просвіти” мало приєднатися як окрема секція місцеве товариство допомоги незаможним учням. За постановою місцевого комітету в розпорядження “Просвіти” віддано ґрунт з будинками товариства тверезості і бібліотеку-читальню» (Нова Рада, 1917, с. 3). За ініціативи «Просвіти» в Диканьці було засновано кілька нових освітніх закладів і реформовано старі. Відповідно, наприкінці 1910-х років діяло 9 шкіл. Серед них — гімназія, вища початкова школа, сільськогосподарська школа (Р-ів, 1923, с. 7), народний селянський університет. Останній працював 1918 року (у Полтавському повіті такі університети також діяли в Решетилівці та

Мачухах) (Ревегук, 2017, с. 137). У ньому читалися лекції з історії, культури, соціалізму, політекономії, економічної географії, хімії, зоології та інших наук (Жук, 1967, с. 292). Але впровадження в Диканьці більшовицької влади завало національно-просвітницьким ініціативам інтелігенції. Адже державна пропаганда почала нав'язувати іншу ідеологію.

Висновки. Діяльність української інтелігенції стала одним із головних чинників проникнення культурних інновацій у с. Диканька (Полтавська губернія) початку ХХ ст. Ця нечисленна, але соціально активна група мешканців упродовж більш ніж десятиліття цілеспрямовано впливала на процеси трансформації національної свідомості місцевих мас. Поширюючи серед них прогресивні просвітницькі українські ідеї, вона змогла вберегти місцеві культурні традиції від імперських русифікаторських інвазій і підготувала світоглядне підґрунтя для національного відродження 1917–1918 рр. Виступи Миколи Кухаря та публікації Олекси Діхтяря стали помітним явищем тогочасного соціокультурного життя на підросійських українських етнічних землях, і були присутнім внеском у формування української нації в умовах російської культурної експансії.

Список посилань

- Даниленко, С. (2013). Українська інтелігенція в русі за національно-культурне відродження (др. пол. ХІХ — поч. ХХ ст.). *Український історичний збірник*, 16, 119–130.
- Дело об организации крестьянского союза в Полтавском уезде (1908, Серпня 19). *Утро*, №342, с. 5.
- Жук, В. Н. (1967). Диканька. *Історія міст і сіл Української РСР. Полтавська область*, 17, 283–284. Київ.
- Каппелер, А. (1992). Національних рух українців у Росії та Галичині: спроба порівняння. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 1, 105–109.
- Королів-Старий, В. (1955). *Чмелик: Довкола світу*. Видавництво Ігоря Федіва.
- Мовчан, Р. (2010). Самі про себе: автобіографії українських письменників 1920-х років. *Слово і Час*, 11, 82.
- Нова Рада* (1917, Липня 19). №91, с. 3.
- Нова Рада* (1917, Липня 14). №88, с. 4.

Полтавський вестник (1913, Квітня 14). С. 1.

Рада (1910, Листопада 12). №257, с. 3.

Рада (1912, Травня 13). №109, с. 5.

Рада (1913, Квітня 13). №86, с. 4.

Ревегук, В. (2017). *Селянство Полтавщини в добу Української революції 1917–1921 рр.* Полтавський літератор.

Ревегук, В. Я. (2011). Освітяни Полтавщини у час Українського національно-визвольного руху на початку ХХ століття (витяги з книги В. Я. Ревегука «Полтавщина в переддень української революції (1906–1916 рр.)». *Постметодика*, 1 (98), 39–54.

Р-ів, С. (1923, Листопада 22). *Нова Диканька. Черво-не село*, 26. Полтава.

Свідзінський, М. (1928). Селянські спілки на Україні в революції 1905 року, *Літопис революції*, 6 (33), 141–168.

Спогади про О. І. Діхтяря доньки Алли Олексіївни Діхтяр (1995). Архів Диканського історико-краєзнавчого музею імені Д. М Гармаша.

Стенько, О. (2022, Березня 3). *У Диканьці згадали героїв і висадили новий дуб Мазепи*. Полтава365. <https://poltava365.com/u-dikanczi-zgadali-geroiv-i-visadili-novij-dub-mazepi.html>

Утро (1907, Січень, 6). №38, с. 3.

Шейко, В. М. (2020). *Інтелігенція і влада в часи Української революції 1917–1921 років: монографія*. ХДАК.

Шейко, В. М. (2019). Інтелігенція і влада в часи Української революції 1917–1921 років: персоніфікована історіографія. *Культура України. Серія: Культурологія*, 64, 95–114.

References

- Danylenko, S. (2013). Ukrainian intellectuals in the movement for national and cultural revival (late XIX — early XX centuries). *Ukrainskyi istorychnyi zbirnyk*, 16, 119–130. [In Ukrainian].
- The case of organizing a peasant union in the Poltava district (August 19, 1908). *Utro*, No. 342, p. 5. [In Russian].
- Zhuk, V. N. (1967). Dykanka. *Istoriia mist i sil Ukrainskoi RSR. Poltavaska oblast*, 17, 283–284. Kyiv. [In Ukrainian].
- Kappeler, A. (1992). The national movement of Ukrainians in Russia and Galicia: an attempt at comparison. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, 1, 105–109. [In Ukrainian].
- Koroliv-Staryi, V. (1955). *Chmelyk: Around the world*. Vydavnytstvo Ihoria Fediva. [In Ukrainian].

- Movchan, R. (2010). About themselves: autobiographies of Ukrainian writers of the 1920s. *Slovo i Chas*, 11, 82. [In Ukrainian].
- Nova Rada* (1917, July, 19). No. 91, p. 3. [In Ukrainian].
- Nova Rada* (1917, July, 14). No.88, p. 4. [In Ukrainian].
- Poltavskyi vestnik* (April 14, 1913). p. 1. [In Ukrainian].
- Rada* (1910, November, 12). No. 257, p. 3. [In Ukrainian].
- Rada* (1912, May, 13). No. 109, p. 5. [In Ukrainian].
- Rada* (1913, April, 13). No. 86, p. 4. [In Ukrainian].
- Revehuk, V. (2017). *The peasantry of Poltava region during the Ukrainian revolution of 1917–1921*. Poltavskyi literator. [In Ukrainian].
- Revehuk, V. (2011). Educators of Poltava Oblast during the Ukrainian National Liberation Movement at the beginning of the XX century (extracts from the book by V. Ya. Reveguk “Poltava Oblast on the Eve of the Ukrainian Revolution (1906–1916)”. *Postmetodyka*, 1 (98), 39–54. [In Ukrainian].
- R-iv, S. (1923, November, 22). New Dykanka. *Chervone selo*, 26. Poltava. [In Ukrainian].
- Svidzinskyi, M. (1928). Peasant unions in Ukraine during the 1905 revolution, *Litopys revoliutsii*, 6 (33), 141–168. [In Ukrainian].
- Memories of O.I. Dikhtiar by Alla Oleksiivna Dikhtyar's daughter* (1995), Arkhiv Dykanskooho istoryko-kraieznavchoho muzeiu imeni D. M Harmasha. [In Ukrainian].
- Stenko, O. (2022, March, 3). *Heroes were remembered in Dykanka and a new Mazepa oak tree was planted*. Poltava365. <https://poltava365.com/u-dikanczi-zgadali-geroiiv-i-visadili-novij-dub-mazepi.html> [In Ukrainian].
- Utro* (1907, January, 6). No. 38, p. 3. [In Russian].
- Sheiko, V. M. (2020). *The Intellectuals and the Authorities during the Ukrainian Revolution of 1917–1921: a monograph*. KSAC. [In Ukrainian].
- Sheiko, V. M. (2019). *The Intellectuals and the Authorities during the Ukrainian Revolution of 1917–1921: Personified Historiography*. *Kultura Ukrainy. Seria: Kulturolohiia*, 64, 95–114. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 02.06.2022